

LỜI GIỚI THIỆU

Quảng Bình là tỉnh ven biển Bắc Trung Bộ, có biển rộng mênh mông, núi non hùng vĩ cùng với “Vương Quốc” hang động kỳ vĩ, tráng lệ và nhiều kỳ quan thiên nhiên, bông lai tiên cảnh tuyệt đẹp và lòng lầy song hành cùng với đặc điểm, điều kiện tự nhiên, thiên nhiên rất đa dạng và khắc nghiệt trong quá trình thành tạo theo tiến trình lịch sử phát triển của trái đất.

Vùng đất Quảng Bình có bề dày lịch sử, văn hóa lâu đời ngay từ thời đại đồ đá, thuộc giai đoạn Văn hoá Hoà Bình muộn cách đây gần 10.000 năm và là nơi giao hội giữa nhiều nền văn hóa lớn của đất nước, dân tộc, chủ yếu từ nền Văn hóa Đông Sơn và Sa Huỳnh và được phát triển liên tục có tính hệ thống cho đến ngày nay. Chính vì vậy, vùng đất này đựng chứa nhiều giá trị lịch sử, văn hóa vật chất và tinh thần rất độc đáo của dân tộc.

Từ thuở các vua Hùng dựng nước, vùng đất Quảng Bình đã hiện diện trong cơ cấu hành chính nhà nước Văn Lang với tên gọi "Bộ Việt Thường". Theo tiến trình lịch sử, đến năm 1069, sau hành trình mở cõi về phương Nam của Lý Thường Kiệt dưới thời Lý Thánh Tông đã thu hồi 3 châu Bố Chính, Địa Lý và Ma Linh về với Đại Việt, đến sự xuất hiện của các tên gọi châu Bố Chính, Lâm Bình, Minh Linh năm 1075, phủ Tân Bình năm 1375, trấn Tân Bình năm 1397, phủ Tây Bình năm 1402, phủ Tân Bình năm 1466, phủ Tiên Bình năm 1600 và đến năm 1604, sau khi thiết lập chính quyền cát cứ phía Nam theo lời khuyên của Trịnh Trình Nguyễn Bình Khiêm “Hoành Sơn nhất đại, vạn đại dung thân”, chúa Tiên Nguyễn Hoàng đã thống nhất lại các đơn vị hành chính thuộc quyền và chính thức đổi tên phủ Tiên Bình thành phủ Quảng Bình để tỏ lòng ước vọng một nền “Thái bình rộng lớn”. Cũng từ đó, danh xưng “Quảng Bình” chính thức đi vào lịch sử và địa danh thiêng liêng này đã tồn tại sâu thẳm trong tâm thức các thế hệ cư dân Quảng Bình cho tới ngày nay.

410 năm là chặng đường mà biết bao thế hệ đã đổ công sức, xương máu để chống chọi, thích ứng với thiên nhiên khắc nghiệt và đấu tranh chống kẻ thù xâm lược, nội chiến tương tàn, tranh giành quyền lực và xây dựng, bảo vệ vùng đất Quảng Bình giàu đẹp như hôm nay.

Có thể nói rằng, trong lịch sử hình thành và phát triển của dân tộc, Quảng Bình luôn là một phần đất thiêng liêng nối liền một dải non sông thống nhất Việt Nam, là phen đậu của nhà nước Văn Lang - Âu Lạc; nơi đây đã từng là vùng biên giới giữa Đại Việt và Chămpa, đã chứng kiến nhiều cuộc xung đột của vùng biên viễn, biên cương được minh chứng bởi dấu tích của lũy cổ Lâm Ấp, lũy cổ Hoàn Vương; là nơi khởi đầu cho công cuộc mở cõi về phương Nam của nước Đại Việt từ năm 1069; là ranh giới thời kỳ Trịnh - Nguyễn phân tranh kéo dài dằng dặc hơn hai thế kỉ với dòng sông Gianh lịch sử “Xương chắt thành núi, máu chảy thành sông” cùng các vết tích của nội chiến tương tàn được ẩn chứa trong di tích lũy Trấn Ninh, Trường Dục và Động Hải.

Quảng Bình là vùng đất văn vật, đây là một trong những cái nôi thu hút và môi trường đào luyện nhiều nhân vật lịch sử, hiền tài, thiên tài của đất nước như: Lý

BÁO CÁO KHOA HỌC HỘI THẢO QUỐC GIA VỀ QUẢNG BÌNH 410 NĂM HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN

Thường Kiệt, Trần Bang Cấn, Hồ Cường, Hoàng Hối Khanh, Đào Duy Từ, Phan Thúc Duyện,...; là vùng đất có nhiều làng khoa bảng, văn hóa danh tiếng, được truyền tụng từ đời này sang đời khác như “Bát danh hương”: “Sơn - Hà - Cảnh - Thổ - Văn - Võ - Cổ - Kim” và Phù Lưu, Lộc Điền, Cao Lao, Lý Hòa, Trung Bính, Quảng Xá, Mỹ Lộc, An Xá, Phù Chánh, Hòa Luật, Đại Phong, Lộc An...; nơi đã sản sinh, nuôi dưỡng, tôi luyện và hun đúc nên nhiều bậc danh nhân, anh hùng, hào kiệt, trí dũng song toàn, đa văn quảng kiến, làm rạng danh cho vùng đất “địa linh, nhân kiệt”, mãi mãi là niềm tự hào của dân tộc và bao thế hệ cộng đồng cư dân Quảng Bình, như: Trương Xán, Dương Văn An, Nguyễn Đăng Tuân, Võ Xuân Cấn, Nguyễn Duy Cấn,... trên con đường khoa bảng và quan trường; Nguyễn Hàm Ninh, Hàn Mạc Tử, Lưu Trọng Lư,... trong lĩnh vực văn hóa nghệ thuật; Trong lĩnh vực quân sự có những tướng lĩnh tài ba, tiếng tăm lừng lẫy như: Nguyễn Hữu Dật, Nguyễn Hữu Cảnh, Trương Phúc Phần, Hoàng Kế Viêm, Lê Trực, Nguyễn Phạm Tuân,... và đặc biệt Đại tướng Võ Nguyên Giáp, Đại tướng huyền thoại, nhà quân sự thiên tài, nhà văn hóa lớn, tên tuổi và sự nghiệp chói lọi, vang lừng cả thế giới,... họ là những bậc tinh anh, hiền tài và là hào quang tỏa sáng muôn đời, tên tuổi và sự nghiệp của họ được sử sách ghi công, nhân dân tôn thờ và trường tồn mãi mãi.

Chính lịch sử, thiên nhiên đã tạo nên không gian văn hóa Quảng Bình đa sắc màu, khắc nghiệt của thiên nhiên, thử thách ác liệt của lịch sử đã gây ra biết bao gian khổ, đau thương, mất mát, hy sinh đè nén lên mỗi người dân Quảng Bình, nhưng không bao giờ khuất phục được họ, bởi nơi đây đã tôi luyện, hun đúc nên con người có sức sống bền bỉ và đức tính cần cù, nhẫn nại, ý chí và nghị lực phi thường, anh dũng, kiên cường, bất khuất, với truyền thống yêu nước nồng nàn, tận trung với nước, tận hiếu với dân, giàu lòng nhân ái và lao động sáng tạo để vượt qua mọi khó khăn, thử thách, vươn lên trong cuộc sống, góp phần dựng nước, giữ nước, xây dựng và bảo vệ quê hương.

Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, nhân dân Quảng Bình đã phát huy truyền thống cách mạng của bao thế hệ cha ông, khắc phục mọi khó khăn gian khổ để làm nên cao trào “Quảng Bình quật khởi” ngày 15/7/1949 và với những chiến công vang dội của Cảnh Dương, Cự Nẫm, Hưng Đạo, Xuân Bồ làm cho giặc Pháp bao phen khiếp vía kinh hồn.

Trong cuộc kháng chiến thần thánh chống đế quốc Mỹ xâm lược của dân tộc, đương đầu với kẻ thù mạnh nhất thế giới, nhân dân Quảng Bình đã phát huy cao độ truyền thống yêu nước, chủ nghĩa anh hùng cách mạng và đức hy sinh tột độ “Tất cả cho tiền tuyến, tất cả để đánh thắng giặc Mỹ xâm lược” để “chiến đấu giỏi, sản xuất giỏi”, tích cực chi viện cho miền Nam ruột thịt và chống lại chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ ngay trên quê hương.

Để luôn đảm bảo “Thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người” và “Trút gạo trong nồi cho Trị Thiên đánh Mỹ”, nhân dân Quảng Bình đã tích cực “Bám làng mà chiến đấu, bám đồng ruộng mà sản xuất, bám hố bom mà thâm canh” ngay dưới mưa bom bão đạn của kẻ thù.

BÁO CÁO KHOA HỌC HỘI THẢO QUỐC GIA VỀ QUẢNG BÌNH 410 NĂM HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN

Dù cho bom đạn đế quốc Mỹ đã dày xéo làm rung động cả trời đất, lay chuyển cả núi rừng, nhưng không thể lay chuyển nổi tinh thần sắt đá, ý chí quật cường của nhân dân Quảng Bình với phong trào “Tiếng hát át tiếng bom, tiếng loa hòa tiếng súng” và đã hy sinh tất cả “Nhà tan cửa nát cũng ừ, đánh thắng giặc Mỹ cực chừ sướng sau” để thông huyết mạch giao thông chi viện cho tiền tuyến “Xe chưa qua, nhà không tiếc; đường chưa thông, không tiếc máu xương”, góp phần đánh thắng giặc Mỹ xâm lược, thu non sông về một mối.

Nhân dân Quảng Bình đã phải gánh chịu nhiều gian khổ, đau thương, mất mát và hy sinh cho Tổ quốc trường tồn, cho non sông Việt Nam nối liền một dải, cho đất nước thống nhất, Bắc - Nam sum họp một nhà...

Sau 39 năm thống nhất đất nước, Đảng bộ, chính quyền, quân và dân Quảng Bình đã đoàn kết một lòng, cần cù, chịu khó, lao động sáng tạo, vượt qua mọi khó khăn và thử thách để thực hiện hàn gắn vết thương chiến tranh, chi viện cho Trị Thiên ruột thịt và giúp đỡ “trong sáng thủy chung” trên tinh thần nhân đạo quốc tế đối với Khăm Muộn và Savanakhet - Nước Cộng hoà Dân chủ Nhân dân Lào và khôi phục, phát triển kinh tế, xây dựng quê hương Quảng Bình ngày càng phát triển bền vững, giàu mạnh và văn minh như hôm nay.

Nhân dịp kỷ niệm 410 năm hình thành tỉnh Quảng Bình (1604-2014), Ủy ban nhân dân tỉnh Quảng Bình chủ trì phối hợp với Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam đồng tổ chức Hội thảo khoa học Quốc gia về “Quảng Bình 410 năm hình thành và phát triển” nhằm làm rõ ý nghĩa lịch sử của quá trình hình thành và phát triển vùng đất và tỉnh Quảng Bình, khẳng định và tôn vinh các giá trị lịch sử, văn hoá, truyền thống cách mạng của quê hương Quảng Bình “Hai giới”, đồng thời nhằm giáo dục và truyền tiếp cho các thế hệ mai sau những truyền thống tốt đẹp của quê hương, đất nước: truyền thống yêu nước nồng nàn, chủ nghĩa anh hùng cách mạng, tinh thần đoàn kết, anh dũng, kiên cường, bất khuất trong chiến đấu; cần cù, sáng tạo với ý chí nghị lực phi thường trong lao động, học tập của các thế hệ cư dân Quảng Bình; khơi dậy niềm tự hào dân tộc, lòng tự hào về truyền thống vẻ vang và hào hùng của bao thế hệ cha ông, của Đảng bộ, chính quyền, quân và dân tỉnh nhà đã đạt được từ khi hình thành đến nay, phát huy các giá trị và bồi đắp thành sức mạnh tổng hợp phục vụ sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, xây dựng quê hương Quảng Bình ngày càng giàu đẹp, văn minh, nhân dân ấm no hạnh phúc.

“Báo cáo khoa học Hội thảo Quốc gia về Quảng Bình 410 năm hình thành và phát triển” với sự cộng tác và chung tay của các nhà khoa học, nhà nghiên cứu, các sử gia trên mọi miền Tổ quốc nói chung và những người con quê hương Quảng Bình nói riêng là tổng hợp các chuyên luận về tiến trình lịch sử hình thành và phát triển của vùng đất Quảng Bình, về những giá trị lịch sử, văn hoá, truyền thống cách mạng của quê hương “Quảng Bình quật khởi”, “Quảng Bình hai giới”.

Hy vọng Báo cáo khoa học này sẽ cung cấp những thông tin bổ ích cho bạn đọc và những người quan tâm.